

currerant correctis ac repletis lacunis : tametsi A religio mihi fuerit , ea omnia in quibus aliquando auctor in exactas artis poeticæ leges peccavit , immutare. Nam et in antiquis scriptoribus vel ipsa menda venerari debemus. » Huc usque vir doctus. Cæterum

reliqua de operis pretio eruditorum judicia, nec non varias ejusdem editiones hic recensere omittimus, quæ apud Leyserum, Fabricium, atque Gallicæ Historiæ litterariæ auctores ll. cc. facile occurrunt.

S. ORIENTII COMMONITORIUM.

(Ex ms. codice insignis ecclesiæ S. Martini Turonensis.)

LIBER PRIMUS.

Quisquis ad æternæ festinus præmia vitæ,
Perpetuanda magis quam peritura cupis,
Quæ cælum reseret, mortem fuget, aspera vi-

[tet,

Felici currat tramite, disce viam.

5 Nam nos, et carnis vitiiis, et tempore victi,
Terrenum gradimur, sive doloris iter :
Solaque permixtis hæc sunt modo gaudia votis,
Si, quod non facimus, saltem alii faciant ;
Ut quia nunc istud, quod protinus effugit, ævum

10 Inludis capti degimus illecebris.

Lascivum, miserum, fallax, breve, mobile, va-

[num,

Heu mala noxarum origo præcipitat.

Omnibus his, raptim quæ sunt moritura, re-

[lictis :

Tu forti teneas non moritura fide.

15 Ergo, age, da pronas aures, sensumque va-

[cantem :

Vita docenda mihi est, vita petenda tibi.

Secl, quo sit melior nostri doctrina libelli,

Et teneat rectas carminis ordo vias :

Te, Deus omnipotens, et corde, et voce rogare,

20 Te sine nec linguam solvere, Christe, placet :

Demere qui tenebras revocato lumine cæcis,

Auditum surdis auribus inserere,

Corporis et mentis sævos depellere morbos,

Solvere mutorum qui pius ora soles :

25 Te penes officium nostri est, et cordis et oris,

Da sentire mihi, da mihi posse loqui :

Nimirum ut nostram vegetent tua munera lin-

[guam ;

Ac per te de te sit tibi sermo placens.

Mandato cum jussa tuo superaverit omnem

30 Naturam, nostra voce fruens asina,

Et stimulis propria subigentem terga Balaam

Versu 8. Al. *quid*.

Versu 10. Ita in editione Delrii ; in ms. vero legi-
tur *egimus*.

Versu 12. Hic versus integer deest in editione
Delrii.

Versu 20. Delrius *ne*.

Versu 24. In ms., *solut*.

Versu 27. Al. *nec mirum*.

Versu 28. Delrius, *mihi*.

B Terruerit miro quadrupes alloquio :
Qui magno regis trepidi crebroque rogatu,
Dira super sanctum verba parans populum,
35 Non potuit proprie motam sibi subdere lin-

[guan,

Ore aliud dicens, corde aliud cupiens.

Nam maledicturus nimie benedicere cœpit,

Impendens aliis ora parata aliis.

Ergo nisi eloquium, sensum nisi, Christe, mi-

[nistres,

40 Conatus animæ tu nisi, Christe, regas ;

Ora homines omnes, et muta, et bruta tene-

[bunt ;

Quodque etiam possunt, hoc quoque non po-

[terunt.

Principio geminam debes cognoscere vitam,

A Domino indultam cum ratione homini :

45 Ut : quoniam brutum terreno est pondere cor-

[pus :

Est anima afflatu vivificata Dei :

Nullum sentirent animæ dispendia finem,

Esset in hoc fragili corpore vita brevis.

Unam nascendi ratio prius omnibus avertit,

50 Hanc cura et propriis consequitur meritis.

Nasci non nostrum, nec longum vivere nostrum ;

Vitam quæ sequitur vita parare potest.

At licet arbitrio Domini sumamus utramque,

Et neutra obvieniatur, ni Deus hoc jubeat.

55 Prima tamen celeri fertur per prona rotatur,

Quæ sequitur totis est data temporibus.

In primam ignari nulla mercede venimus,

Altera de summo parta labore venit.

Nascimur ut Dominum cœli, terræque, ma-

[risque,

60 Quæramus toto pervigiles studio ;

Quærimus ; ut qui sit, qualis, vel quantus, agat quid,

Versu 30. Al. *loquens*.

Versu 31. Al. *Atque sua stimulis*.

Versu 49. Delr., *Unica*.

Versu 50. Ita ms. subintelligitur *homo, sive mortal*.
Cave ergo ne corrigas *consequimur*. Nam hæc verba
referuntur ad ea quæ paulo antea dixerat :

Principio geminam debes cognoscere vitam,

A Domino indultam cum ratione homini.

Versu 56. Delr., *turris*.

Possimus vero noscere iudicio.
 Noscimus ; ut digna compertum laude colamus ;
 Ut vitam tribuat perpetuam, colimus.]
 65 Et colimus non thure dato, non sanguine fuso,
 Non vino madidi, non epulis gravi ;
 Aurum, vestis, odor, pecudes, libamina, gem-
 [mæ,
 Et quæ rara homines vel pretiosa putant,
 Ante Deum, ut viles terreno e pondere moles,
 70 Ut cœnum, ut sordes, sic inhonora jacent.
 Omnia sunt ejus, cujus nos esse fatemur.
 Nil proprium est nobis : ipse habet, ipse
 [dedit.
 Ecce etenim sancto proclamat in ore prophetæ :
 Nolo tuos hircos, nolo tuos vitulos.
 75 Et species agri mecum est, et gloria cœli :
 Orbis enim meus est, et quod in orbe meum.
 Debita solvantur sancto mihi pectore vota :
 Hostia me laudis, puraque vox celebret.
 Ergo nihil noster poteris prætere de lector,
 80 Isthic quod tibi sit difficile in monitis.
 Non longe positum, non est aliunde petendum,
 Non re, non sumptu, non opus est pretio.
 Sufficit ut Dominum mundi, rerumque paren-
 [tē,
 Cujus in arbitrio, vel bona, vel mala sunt ;
 85 Censu majori vincentem verba loquentis,
 Unum, incorporeum, perpetuumque sacrum,
 Omnia complexum, vel semper in omnibus
 [unum,
 Corde pius credas, credulus ore roges.
 Sed quid sic nudis tantum sermonibus utor,
 90 Tanquam nulla Dei sint super hoc monita ?
 Nam primum veteri cautum sub lege memento,
 Quæ dudum in solidis scripta fuit tabulis,
 Quod nunc per Dominum renovat data gratia
 [Christum,
 Atque Evangelii vox veneranda sonat :
 95 Ut, quod saxa prius, modo pectora nostra te-
 [nerent,
 Esset et uberior bis repetita fides.
 Affectu toto Dominum, totisque medullis,
 Atque tuum toto dilige corde Deum.
 Et recte : quid enim poteris tu justius unquam
 100 Obstrictis tantis solvere muneribus ?
 Qui tibi, cum limus terrena in fæce jaceres,

Versu 65. Delr., *rura*.

Versu 68. Delr., *tanta*.

Versu 70. Delr., *cœtum*.

Versu 75. Delr., *igitur*.

Versu 76. Delr. hunc versum ita corrupte legit :
Orbis et meus est, et quod in urbe meum.

Versu 86. Al. *perpetuoque*.

Versu 88. Delr., *pio*.

Versu 96. Delr., *cesset*.

Versu 98. Delr., *tu*.

Versu 109. Delr., *quæ*, *mate*. Neque melius qui
 pro suo libitu legere volunt *qui* : nam hoc loco pro-
 nomen *quo* refertur ad præcedentem vocem *munere*.

Versu 117. Ita ms. ; nec mireris hic *blandus* pro
blandum legi : nam *solæcismos et barbarismos quos*
recant, poetæ adamaverunt, inquit S. Augustinus lib.

A
 Dempsit perpetui temporis esse lutum :
 Qui tibi, quod membris constas, quod mente
 [moveris,
 Quod lingua loqueris, quod ratione sapis,
 105 Quod manibus tangis, graderis pede, lumine
 [cernis,
 Aure audis, sentis naribus, ore probas,
 Ante aliquod meritum, propria pietate ministrat,
 Corporis ac animæ sic Pater ut Dominus :
 Et non hoc solo contentus munere, quo te
 110 Instruxit membris, sensibus excoluit :
 Qui tribuit vitam, largitur commoda vitæ,
 Omnibus ut tibi sit prædita deliciis.
 Ecce tibi cœlum pendet, tibi terra recedit,
 Aera librantur, fluctuat oceanus :
 B 115 Noctibus atque dies succedunt, mensibus anni,
 Sol splendet, lucent sidera, luna rubet.
 Ver varios blandus perfundit germine flores,
 Ætas jam grava fructibus arva coquit,
 Autumnus madido madidus, præpinguis oliva est,
 120 Ignibus armotis frigora nescit hiems :
 Imbribus arcendis confirmas pendula tecta ;
 Ignoras ventos ædibus oppositis ;
 Hirtaque lanigeræ depectens terga bidentis
 Mollibus involucris algida membra tegis ;
 125 Lenia nec desunt nivei velamina lini ;
 Sunt etiam Eois pallia velleribus :
 Illa ferax jacto reddet tibi semine tellus
 Hæc celsis carpent Seres in arboribus.
 Denique per totum qui circumvolvitur annum,
 C 130 Quidquid habes, totum dat tibi cura Dei.
 Campus messe viret, vestitur palmite collis,
 Arbore diversa mitia poma metis,
 Et studium impendens secundo providus horto
 Utile quo libuit tempore sumis olus.
 135 Accendis pinguem quæcunque in lumina pinum,
 Nobilibus mensis cerea flamma micat.
 Nec modo terreno tantum servire jubetur
 Per varios usus subdita terra homini :
 Ipsa etiam quidquid fertur prope nubila, quid-
 [quid
 140 Alto subductum volvitur in pelago :
 Nunc fallente cibo, nunc texto in retia lino,
 Artibus innumeris inde vel inde petis.
 Et tibi nunc imo trahitur de gurgite piscis,
 D
 Aere nunc summo decipiuntur aves.

ii de Ordine, cap. 4. In ms. alio modo legitur hic
 versus sic :

Ver tundit blandus varios ut germine flores.

Versu 125. Al. *Levia*.

Versu 127. Delr., *verax*.

Ibid. Delr., *Jacta semina*, quæ lectio tolerari po-
 test : nam veteres, nonnunquam primo pro sexto casu
 utebantur, et dicebant v. g., *Petrus existens pro Pe-
 tro existente*.

Versu 128. Seres sunt Scythiæ Asiaticæ populi,
 a quibus nobilis illa lana ex arboribus ex qua fit se-
 ricum, advehi dicitur.

Versu 139. Sic restituimus, tametsi Delrius legat
nubile et ms. *nobile*.

Versu 142. Delr., *petes*.

- 145 Agmina venanti prorumpunt densa ferarum
Icta procul jaculis vel laqueata plagis.
Prona petis ferro, canibus fugientia sistis
Contundis frenis ora ferocis equi.
Ad juga panda boves cogis, ad mulctra ca-
[pellas :
- 150 Distillant crispis dulcia mella favis.
De saxis gemmas, aurum producis arenis
Lentaque de terris igne metalla coquis :
Gramina discernis tristes medicantia morbos,
Pellis lethiferum sedulus arte malum.
- 155 Quin etiam ut mercem peregrino a littore su-
[mas,
Et tua des aliis atque aliena petas,
Flumina remigio percurris et æquora velo ;
Ibi longinquas absque labore vias :
Aut si formidas pelagus, carpenta movebis,
- 160 Teque tuis sternet terra notanda rotis.
Tunc si jactatum quærit blanda otia corpus,
Humida pulvereum balnea suscipient ;
Atque cavo tota spoliatur veste lavacro,
Marcida perdomitis membra fovebis aquis.
- 165 Tot tantisque bonis Domini tibi munere partis
Quid tandem dignum reddis amore pio ?
Aut quibus hæc opibus, quibus et persolvere
[donis,
Vel quanto poteris pendere servitio ?
Nec tamen hæc Dominus, cujus sunt omnia,
[quærit :
- 170 Sufficit ut Dominum servus amatus anes.
Hæc quoque mandati succedit forma secundi
Proximus ut tibi sit sic, velut ipse tibi es.
Nosco salutiferam mansuro munere legem,
Uno quæ cunctis prospicit officio.
- 175 Nam cum aliena mihi mandatur cura, necesse est
Ut mea mandetur sic quoque cura alii.
Ecce pecus pecudem secunda ad pabula ducit,
Admugit proprio buccula læta gregi.
Murmure respondent, qua possunt voce loquun-
[tur,
- 180 Inque vicem docilis lambere lingua solet.
Non caret affectu quod fluctibus occulit æquor,
Et volucris volucris est, et fera blande feræ.
Tum si quando venit quocunque ex agmine
[prædo,
Fortior invalidos ungue vel ore premens,
- 185 Seu volucrum res est, seu res est illa ferarum,
Undique collectis tenditur auxiliis,

Versu 148. Al. *freno*.

Versu 153. Delr., *discernens*.

Versu 160. Al. *deque*.

Versu 161. Delr., *lassatum*.

Versu 167. Al. *copiis*.

Versu 182. Delr. male, *et blanda fera feræ*.

Versu 183. Delr., *prædæ*.

Versu 184. Al. *Fortiori validus*.

Versu 191. Al. *secutus*.

Versu 200. Al. *hoc facile*.

Versu 202. Totum hunc versum invertit editio Delrii.

Versu 212. Ita ms., nec corrigendum est *ut satiare*, cum optimi etiam auctores indicativum in hujusmodi

- A Captivam comitem cursu, grege, voce, volatu,
Et si non possunt, eripuisse volunt.
Cumque ita se solo naturæ munere servent,
- 190 Quæ nec consilio, nec ratione vigent :
Quid mirum Domini si jussa verenda secutum
Mutua constringet cura hominis hominem,
Atque usu, ingenio, rebus, ratione peritus
Ut sua quæ tua sunt commoda frater agat ?
- 195 Hinc venit illa placens merito sententia, nectens
Humanum parili conditione genus :
Nec facias aliis quidquid fieri tibi non vis ;
Idque aliis facias, quod tibi vis fieri.
Quod genus est hominum, quis sexus, ritus et
[ætas,
- 200 Quis neget hoc rectum, quis neget esse pro-
[bum ?
- B Quid non mandatum late complectitur arctum ?
Plenius hac tradi quid brevitate potest ?
Namque ea quæ mala sunt, fieri modo sic mihi
[nolim,
Ut rursus cupiam quæ bona sunt fieri.
- 205 Judice non opus est, doctor nec quæritur ullus :
De nobis scimus quæ bona, quæ mala sunt.
Gaudebis certe, si quis te nocte viantem
Blandus vicinum ducat in hospitium :
Tu quoque sollicitus provisus excipe tectia
- 210 Illum, qui sera nocte viator es.
Veste tegi nudus, sitiens ad pocla vocari,
Esuriens optas ut satiare cibus :
Te quoque permoveat proprii par causa laboris,
Divide cum miseris pallia, pocla, cibos.
- C 215 Ecce manum poscis lapsus, solatia mœstus,
Auxilium trepidus, consilium dubius :
Id mœstis, dubiis, trepidis, labentibus offers :
In simili causa fac ut ameris amans.
Certe incusari falso te crimine non vis,
- 220 Crimine falso alios insimulare noli.
Odisti furem ; furtum cave : perdere non vis
Per vim quæ tua sunt ; nil violentar agas.
Pacta tibi dubio non vis nutare paratu :
Promissam certo pectore redde fidem.
- 225 Quæ tibi detraxit velles succidere linguam :
Cura sit ut nullum livida verba notent.
Mutua cumque petas, vis sumere protinus æra,
Mutua poscentem dextera prompta juvet.
- D Inflatos fastu damnas : depone tumorem ;
- 230 Quod fugis in celsis nesciat inferior.
Certe si soror est, vel mater, carave conjunx

pro subjunctivo frequenter usurpent.

Versu 213. Al. *cura*.

Versu 217. Al. *offer*.

Versu 219. Delr., *falso de*, minus bene.

Versu 220. Delr., *instimulasse time* ; sed timendum ne quis corrector ad elegantiores versum condendum *time* pro *noli* proprio motu reposuerit. Itaque ms. nostri lectionem retinemus, donec ad alios mss. emendari possit.

Versu 223. Al. *mutare paratum*.

Versu 224. Delr., *commissam*.

Versu 227. Al. *cum poscis*.

Versu 231. Delr., *tibi*.

- Quarum ne vitam fama gravibus maculet,
Perpetui curam cauta pietate pudoris
Filius, aut frater, sive maritus agis :
- 235 Hæc veneranda tibi si nomine tentat adulter,
Ferrum in vindictam non satis esse putas.
Nonne eadem poena reus es, si tu quoque furtim
Aggrederis castos sollicitare toros ?
Hinc fuit, ut Dominus prima sub lege juberet
- 240 Pensari paribus crimina suppliciiis ;
Pro damno damnum, vulnus pro vulnere, den-
[tem
Dente lui raptum, lumina luminibus :
Nec minus ut propriam sub iudice redderet
[audax,
Alterius cuperet qui rapuisse, animam :
- 245 Judiciumque reus, non posset dicere pravum : B
Pravis decreta est ultio criminibus.
Et licet hæc melius mutarit gratia Christi,
Mitia quæ potius quam violenta docet :
Ast tamen est rectum, quidquid jubet ista vel
[illa ,
250 Seu cito restituas, seu patienter agas.
Hoc tamen est melior qui Christo vindice gau-
[det :
Servet se Domino, quod dedit ille sibi .
Ergo piis votis et sanctis perface rebus,
Vita quod hæc præsens, quodque futura pro-
[bet :
- 255 Ut te, quem raptim fugiens commendat ho-
[nestas,
Perpes post obitum gloria suscipiat.
Nam nostris certus monitis, mansura memento
Omnia, nunc stulti quæ peritura putant :
Atque animas, iisdem membris redeuntibus,
[ipsum
260 Crede recepturas corporis involucrium.
Ora, color, sanguis, venæ, cutis, ossa, capilli,
Ut nunc labuntur, sic iterum venient ;
Non modo quæ tumulis bene condita saxa re-
[servant,
Aut Aravum solidans pulvis odorque tegit :
- 265 Sed dicto citius, firmanda in membra redibit
Portio de tumulis, portio de fluviis :
- A Quod ventos flatu minuit, quod bestia morsu,
Flamma quod exussit, quodque ruina premit ;
Totum aderit, totum diversa ex parte coibit ;
- 270 Pars volucris, aut pisci ; pars lanata feris :
Et quod nunc ætas sensim longæva resolvit,
Id raptim Domini buccina restituet.
Ut, pro factorum meritis, in corpore eodem,
In quo gesserunt seu bona, sive mala ;
- 275 Scilicet, ad motus animorum carne reversa,
Pœna reos, justos gloria suscipiat.
Cur autem dubites, cum præcedentia monstrent
Ut tibi venturi sit manifesta fides ?
Respice nudatas brumali frigore silvas,
280 Jam desperatis luxuriare comis :
Quæ stabat mœrens decusso palmite vitis,
Vestitur foliis, fructibus induitur.
Spiceus densis calamus flavescit aristis,
In terra granum quod modo putre fuit ;
- 285 Et quæ nunc tristi squalebant arva veterno,
Læta novo rident germine, flore rubent.
Ipse etiam, variis conclusus mensibus, annus
Tempore mutato mortis habet speciem :
Cum ver autumno, frigus depellitur æstu ;
- 290 Utque hominum res est, hoc venit, illud abit
Hoc tamen æterno, donec Deus annuit, usu,
Inque vicem alterno volvitur officio :
Et dum se longi sequitur rota mobilis anni,
Nascitur et moritur, succidit atque redit.
- 295 Nam finis noster finem non accipit, et mors
Qua primo morimur, perpetuo moritur :
Victuro semper motu sensuque manente,
C Omnis perpetuo tempore vivit homo.
Vivet homo : fletus ast hic mea verba sequun-
[tur.
300 Nam puto sic hominis sors melior fuerat
Cum sensu vitæ sensum deponete pœnæ,
Et natum innatis consimilem fieri ;
Quam nunc, peccatis toto dominantibus ævo,
Exstingui vitæ, vivere suppliciiis.
- 305 Nam rogo ne credas diræ ad compendia pœnæ,
Quod raptim fontes debita flamma voret.
Ignibus æternis immersos respice colles
Jugiter amburi, non tamen immittui :

Versu 233. Al. *custodis*.

Versu 242. Delr., *pro dente, atque lui*.

Versu 244. Al. *vitam*.

Versu 246. Delr., *Parvis*.

Versu 255. Delr., *Vitæ quem rectæ, male omnino*.

Versu 263. Al. *credita*.

Versu 264. In prioribus editionibus legebatur *aut arvum*, quæ lectio eruditorum virorum mire torsit ingenia. Delrius, qui primus hoc edidit carmen, locum istum ita restituendum conjecit, *aut arvum solidum*. Lipsius existimat legendum esse *aut carnem solidans*. Fabricius primam lectionem retinendam censet. Recens corrector anonymus legendum putat *aut artus pro aut arvum*, quasi auctor alludat ad conditas Ægyptiorum carnes, quas aromata solidant. Jacobus Sirmondus, cuius eruditioni quid non debet republica litteraria? felicius hunc versum ita emendavit in notis ad Sidonii epist. 13 lib. ix: *Aut Aravum solidans pulvis odorque tenet*. Quæ emendatio recte omnino concinit cum nostro manuscripto, in

quo legitur *aut Ararum*. Nam veteres litteram *v* pro *d* b frequenter usurpabant.

Ibid. Delr., *tenet*.

Versu 265. Al. *formanda*.

Versu 268. Delr., *excussit*.

Versu 275. Al. *animarum*.

Versu 283. Delr., *Aspicuus*, existimatque legendum esse *Aspicus ut densi*. Lipsius vero *Spiceus ex densis*.

Versu 286. Delr., *virent*.

Versu 290. Delr., *hoc abit, illud venit*.

Versu 294. Al. *succedit*.

Versu 298. Al. *vivet*.

Versu 307. Eodem utitur argumento ut pœnaram æternitatem probet Pionius martyr: *Vos gentis, inquit, videtis et enarratis incendium, illam æstuantem rupibus flammam. Conferite quoque Lyciæ et diversarum insularum ignem ex infinis terræ visceribus effluentem: aut si hæc non potuistis agnoscere, considerate calidæ aquæ usum, non dico de illa quæ fit, sed de illa quæ nascitur. Aspicite fontes tepentes, et anhelantes*

Et gelidos fontes et cærule flumina cerne
 310 Funderè semper aquas, semper habere ta-
 [men.

Sic miseros vindex semper populabitur ignis,
 Ut semper servet pabula læta sibi.

Hæc si falsa putes, merito post vera probabis:
 At falsa effugies, si modo vera times.

315 Quare post mortem sequitur si vita perennis,
 Lætificans justos, discruciansque reos;
 Viribus et totis, et totis nitere votis
 Quæ rectum ducunt continuare vias;
 Contere calcatum cum mundi principe mundum,

320 Et fuge lascivis credere deliciis.
 Præcipue semper famosos despice vultus,
 Judiciumque tuis eripe luminibus.

Nemo feret rutilos intactis vestibus ignes.
 Nemo inter lituos non trahet aure sonum.

325 Nemo inter flores blandorum ambitus odorum
 Naribus assiduam non metet ungue rosam.
 Nemo diu sitiens, et multo sole perustus,
 Incumbet gelidis, nec potietur aquis.

Nemo, vias pedibus brumali tempore carpens,

330 Consersus pluvia, nec madefactus erit.
 Nemo, licet mediis muris, sub tempore belli
 Aut bene securus, aut bene tutus agit.
 Congressus præstat visum, nox lumina visu
 Concipiunt flammæ, parturiturque nefas.

335 Dum veluti jacto piscantis fraudibus hamo,
 Primo animus capitur, post etiam moritur.
 Prima mali labes, heu! femina, te dolus anguis,
 Ac hominem per te reppulit a Domino.

Erepti tu causa boni, tu janua mortis,

340 Tu decepta cito, tu cito decipiens.
 Ergo age, quæ nullo maculari pectora nævo,
 Et purus puro niteris esse animo;
 Ut laqueos ignis validos, et acuta venena,
 Cernere laudatam sic fugies faciem.

345 Non ego nunc repetam per tot jam sæcula
 [quantos

Feminei vultus perdiderint populos.
 Prætereo clades Spartanas, Troica bella,
 Et raptim excidium quam prope Roma tuum:
 Cum gentes nulla Domini sub lege, nec ullis

350 Sanctorum ad vitam perdomitas monitis,
 Qua furor impulerat, lascivus duceret error,
 Esset et hoc licitum quod fuerat libitum.

De sacris, inquam, de sacris percipe libris,
 Opprobrio quantis turpis amor fuerit.

A 355 Te Dinæ species nimio sub amore ruentem,
 Exstinxit Sicheni, cum patre, cum patria.
 Nam male compressam fratrum pia cura so-
 [rorem
 Permittit thalamo, vindicat in gladio.
 Hunc quoque laudatum psalmorum carmine
 [David

360 Forma placens celso deposuit solio;
 Cum male lascivum comperto crimine corpus
 Sacco contegeret, contereret cinere.
 Thamar forma duos sub eodem tempore fratres
 Incesti et ferri perpulit in facinus:

365 Unus corrumpit, corruptam ulciscitur alter:
 Ultio quæ justa est, desinit esse pia.
 Ipse etiam Salomon; cujus sapientia prisco
 Tempore, et toto nobilis orbe fuit;
 Ducitur in facinus vetito laqueatus amore,

B 370 Femineo subdens turpia colla jugo:
 Et Domini immemorem merito præconia lau-
 [dum,

Quæ juvenem ornarant, destituere senem.
 Forma placens regi letho te tradidit Aman:
 Forma tuum rapuit dux Oloferne caput.

375 Illum mirifico famosum robore Samson
 Forma decens sævis tradidit Allophylis.
 Sanctus et victor per tot modo prælia miles,
 Heu! male femineis subditur arte choris,
 Ut jam pollutus; parium quia crimina pœnam:

380 Oscula virginibus, terga daret gladiis.
 Tu quoque levitis tantum dilecta, nec uxor,
 Insano juvenum subdita nocte toro,

Vindictæ studio totas in bella dedisti,
 Perdere contentas sive perire tribus,

C 385 Ut membris lacero dispersis funere Gabsat
 Efflceret diris ignibus usta rogam.
 Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
 Expediam quantum forma placens noceat.

Lascivo clamat benedictus Apostolus orbi,
 390 Dans etiam licitis jura severa toris;

Conjuge possessus, contempta conjuge liber,
 Non similem causam religionis habent.
 Conjugis implicitum detentat cura maritum:
 Solum vult cælebs emeruisse Deum.

395 Sed quia nonnunquam succumbunt lumina for-
 [mæ,

D Ancipiti rectus labitur in bivio.

Si purum maculare animum parat impius ho-
 [stis,

ibi unde exstingui solent flammæ: unde putatis hunc ignem, nisi quia cum inferni igne sociatur? Vide etiam, si lubet, ea quæ hac de re observavit Methodius martyr lib. de Resurrectione, apud Photium biblioth. cod. 234.

Versu 319. Al. *Contere calcatu mortis et comprime donum.*

Versu 321. Contra fidem ms. Corrector legendum dicit *formosos* pro *famosos*: nec certe melius.

Ibid. Delr., *cultus.*

Versu 324. Delr., *Ore.*

Versu 330. Al. *aspersus.*

Versu 332. Al. *erit.*

Versu 341. Leg. *qui.*

Versu 345. *Ignis* pro *ignes* usu antiquis satis familiaris, qui litteram *i* pro *e* frequenter usurpabant.

Ibid. Al. *ac cuncta.*

Versu 345. Al. *referam.*

Versu 364. Al. *pepulis.*

Versu 368. *Et in toto.*

Versu 379. Delr., *vitam.*

Versu 385. Delr., *vel.*

Versu 385. Hanc vocem usurpat scriptura Josue xviii, 28, et Regum lib. II, cap. xxiii, 29, et I Paralip. xi, 31, denique Isai x, 29. Non ergo debuit corrector dicere in Scriptura legi *Gabaa* et *Gabaon*, non vero *Gabaat*.

- Semper ovans castam sollicitare fidem :
 Accipe tela quibus cordis pia mœnia serves.
 400 Crux tibi sit clypeus, crux tibi sit gladius.
 Supplicibus lacrymis, gemitu, prece, pectore
 [tunso,
 Quære salutiferum nocte dieque Deum.
 Ac ne paulatim facilem spes palpet amorem,
 Lapsum a præcipiti perge referre pedem.
 405 Non ignarus enim miseris succurrere quæro,
 Omnia perpessus, quæ fugienda loquor.
 Respicias ad formam? Sed sævas respice pœnas;
 Respice quid laudes, respice quid timeas:
 Internisque oculis et vero lumine cerne,
 410 De terra ad cœlum, deque homine ad Do-
 [minum,
 Hic brevis est sine exiguo claudenda voluptas : B
 Illic perpetuo sulfure flamma vorax.
 Audi clamantem magna cum voce propheten;
 Seu mandata legas pristina, sive nova:
 415 Quæ laus in vultu est; fenum omnem credite
 [carnem,
 Quippe ut flos feni gloria carnis erit.
 Nam veluti flores ictus metit, atterit æstus,
 Confundunt imbres; fortior aura rapit:
 Sic vultum, quicumque placet, consumere tem-
 [pus,
 420 Et tumor et livor despoliare potest.
 Atque, ipsam ut taceam, quæ conterit omnia,
 [mortem,
 Quanta licent morbis, febribus, ulceribus?
 Hi modo, qui cauent albo sordente capillo,
 Collatas olim non timuere pices:
 425 Pendula, quæ mœrent rugis deformibus, ora,
 Protulerant vanum conspicienda decus.
 Qui nunc in laxa tremulus pia pelle vacillat,
 Vix dederat tenui signa notata solo.
 Cervix, colla, manus, et quod nunc omnibus
 [horret,
 430 Heu! miseris quondam causa furoris erant.
 Lumina, quæ madidus deformia subluit humor,
 Stellarum rutilæ ceu micuere faces.
 Respice quod paucis floret, nec permanet an-
 [nis,
 Et tamen æternis culpa manet lacrymis.
 435 Ergo puellares vultus formasque decentes,
 Aut verso aut merso despicias capite.
 Atque ut sis penitus sic corde ut corpore purus,
 Ut nullum facias suspicione reum;
 Da studium, curas, et semper providus opta,
 440 Ut tibi sit nulla femina juncta nimis:
 Amittet vires, si non sint obvia, ventus.
 Pabula si desint, irritus ignis erit.
 Ac ne mandatis tantum par una putetur
- Ad vitæ rectas sollicitata vias :
 445 Si qua viri discunt, credat sibi femina dici,
 Et meritum et pœnas, hic quoque sexus
 [habet.
 Oderit ignotos audax attendere vultus,
 Seque tamen notis addere luminibus.
 Nam male permixto ludentia lumina visu,
 450 Blande sæpe solent ore tacente loqui.
 Atque amor, ut lacrymæ quas fundi injuria
 [cogit,
 Ex oculis surgit, pectoris ima petit.
 Ergo ea qua juvenes præcepti lege monentur,
 Hac fugiat cunctos femina casta viros.
 455 Jam si corporeas, calcaris corpore casto
 Illecebras, reliquum decute cordis onus.
- DE INVIDIA.
- Namque subire solet nigri de felle veneni,
 Multiplicis mater criminis invidia.
 Invidia infelix mortem moritura paravit:
 Angelus hac celsi decidit arce poli;
 460 Dumque hominem properat cœlesti pellere re-
 [gno,
 Detrudi in tenebras ipse prior meruit.
 Hinc Domini in cunctos vindex sententia venit
 Omnibus hæc reliquis mortibus una rea est:
 Hæc belli rabies, hæc est discordia pacis,
 465 Plus sibi, quam cui vult sæva nocere, no-
 [cens,
 Hæc Joseph nimio fratrum sub crimine causa
 Primum servitii, mox fuit imperii.
 Hæc justus fratris maculavit sanguine Cain.
 Hæc David mortis quam prope causa fuit,
 470 Cum, jam confecto solius robore bello,
 Extolli nollet laude socer generum.
 Hac primæ cogente gemens operarius horæ,
 Vincere fossorem nititur undecimæ,
 Hæc postrema dedit crucis in ludibria Chri-
 [stum,
 475 Dum peragit livor crudelitatis opus,
 Et præceps populus signa et miracula rerum
 Obtutu cernit, pectore non recipit.
 In tantum studiis furialibus improba cunctos
 Ah! verum in facinus verterat invidia:
 480 Ut non nescirent, sed nollent credere, quod tunc
 Esset per Dominum glorificandus homo.
- DE AVARITIA.
- Nec cura levioere dehinc vitare memento
 Unius innumerum crimen Avaritiæ.
 Omnibus in terris, quas sol videt, æquora clau-
 [dunt,
 485 Quasque dies adeunt, quasque tegunt tene-
 [bræ,

Versu 427. Delr., *perpelle sed*; legendum existimat
pes pelle, cui libens subscribo.

Versu 430. Al. *erat*.

Versu 439. Al. *curans*.

Versu 445. Delr., *si viri*.

Versu 448. Al. *tam et*.

Versu 455. Al. *Nam si torpores*.

Versu 466. Apud Delr. deest *nimio*.

Versu 468. Delr., *fratrem*.

Versu 471. Loquitur hic Orientius de bello Saulis
 contra Allophylos, quod, cæso Goliatho, Davidis vir-
 tute confectum est. Davidem autem Saulis generum
 per anticipationem vocat.

Versu 482. Delr., *leviora*.

Versu 484. Delr. male, *quos*.

Ignoto nobis quidquid diffunditur orbe,
 Omnibus in regnis, omnibus in populis,
 Infectis morbo multorum mentibus, hæc est
 Radix, causa, caput, fons et origo mali.
 490 Innocuos quidquid Dominus formarat in usus,
 Hæc male mutatis perdidit officiis.
 Quid quereris diros portus, ventosque furentes,
 Tristia famosis æquora naufragiis ?
 Tu cæsam silvis annoso robore quercum,
 495 Si lignis non est utilis, adde focis.
 Contentusque tuo, submotum si qua per orbem
 Nascuntur, patiens crede negata tibi.
 Et pelagi motus, et sævas flare procellas
 Securus tuto littore perspicies.
 500 Usum naturæ vitium fecistis, avari,
 Nata bona et pravis usibus esse mala.
 E terra gonitum terrena in munera ferrum
 Falcibus incurvum vomeribus rigidum,
 In cædem, et diras, bellorum crimina, mortes
 505 Armamus contis, missilibus, gladiis.
 Pelleret ut frigus violentum accepimus ignem,
 Pelleret ut tenebras discoqueretque dapes :
 Cœpimus insani flammam immittere tectis
 Atque exurendis subdere corporibus,
 510 Tanquam esset parvum prædandi in crimine
 [crimen,
 Ni ferret sparsas sanguine raptor opes ;
 Et miseris pœnis variis vis ultima cogat,
 Cum quod habent perdant, dicere si qua la-
 [tent.
 Fratribus invisos fratres, vitamque parentum
 515 Exosam natis fecit avaritia.
 De vero falsum, de falso fingere verum
 Sæva per innumeras hæc docet insidias.
 Hac faciente reus dum partem subtrahit auri,
 In mortem totus transit Ananias :
 520 Nec solus ; sociam nam fœdi in crimine falsi
 Coniunxit misero par quoque pœna viro.
 Hæc miseros homines mortis sub tempore fecit
 Non bene postremis fidere iudiciis.
 Subduntur tabulæ, conquiritur undique testis,
 525 Ore ferens falsum, pectore vera premens.
 Scalpuntur gemmæ similes : manus improba
 [discit
 Heu ! male mentitas assimilare manus :
 Ut pater alterius factus credatur, et hæres
 Non possit proprii filius esse patris.
 530 Hac duce custodes inter securus adulter
 Pervenit ad castos muneribus thalamos.
 Itur in omne nefas animis manibusque paratis,

A
 Aurum si pretium constituas sceleris.
 Dic, rogo, quid miserum tantus furor laxat ha-
 [benas ;
 535 Ut tibi sat non sit, quod tibi jam satis est ?
 Immensis properas terris conjungere terras,
 Claudendus parvi marmore sarcophagi ?
 Alterius damno fieri locupletior ambis ?
 Quod rapis ex aliis, mox erit alterius :
 540 Et cursu celeri sic post amissa dolebis,
 Ut doluere illi, qui tenuere prius.
 Ceu non casuras immensas construis arces ;
 Ipse tamen raptim qui moriturus eris ?
 Cum itur in somnos tenuato lucida vitro,
 545 Marmoribus variis lubrica, cella tibi :
 Tanquam non adeat lignis coeuntia tecta
 In bene securo pectore tuta quies.
 Certe non aliter sitientia proluit ora,
 Quem palmæ obtulerint, quem cava gemma
 [liquor :
 550 Et sic suscipient rabidi jejunia ventris
 Quos cristalla dabunt, quosque patella cibos,
 An non pellendo glacialis frigore brumæ
 Hirta tibi melius pallia præbet ovis ;
 Quam quæ, lentato per lubrica fila metallo,
 555 Alternos frangit vestis onusta gradus ?
 Quo tibi perlucens habitus, qui tegmine raro
 Offerat ignotis membra tegenda oculis ?
 Argentum, et auri moles, et gemma coruscans,
 E mundo, et mundi est : hinc venit, hic re-
 [sidet.
 C 560 Venisti in mundum nudus, nudusque redibis :
 Nil tecum attuleras, ferre nihil poteris.
 Ferre tamen poteris contempta hic munera
 [mundi :
 Mitte secuturus, quæ duplicentur, opes.
 Nam servata nimis, quæ mox bona, non tua
 [fient,
 565 Si tibi non serves, sic erit ut tua sint.
 Munera quæ donat moriens, hæc munera non
 [sunt,
 Donat enim quod jam desinit esse suum.
 Qui sanus metuensque nihil, qui mente quieta,
 570 Qui sibi dum vivit dempsit, ille dedit :
 Quodque sibi dempsit, melius reparabitur illi :
 Integra mox capiet, qui peritura dabit :
 D
 Condita nam cælo non fur, non auferet hostis,
 Non tinea aut pluvix, flammaque carpet
 [edax :
 575 Cælo autem condes, quidquid pro nomine
 [Christi,

Versu 488. Delr., *montibus*, male.

Versu 504. Al. *mentes*.

Versu 506. Al. *Vinceret*.

Versu 511. Al. *Si ferret*.

Versu 520. Forte *fædo*.

Versu 544. Delr., *cur itur* : sed Lipsius legendum credit *Quaritur*.

Versu 546. Delr., *tectis coeuntia lignis*.

Versu 549. Illic respexisse videtur Orientius ad illa

S. Hieronymi verba in Vita S. Pauli primi eremitæ :
Vos gemma bibitis ; ille naturæ concavis manibus sa-
tisfecit.

Versu 552. Delr., *frigora*.

Versu 557. Al. *Afferat*.

Versu 560. Al. *vitam*.

Versu 563. Delr., *quas*.

Versu 565. Delr., *servo*.

Versu 574. Al. *tineæ*.

Christum respiciens, pauperibus tribues.
 Qui post assumptæ carnis mysteria dicit :
 Vestior in nudis, sublevor in miseris,
 Visitor in clausis, curor confotus in ægris,
 580 Adjuvor in parvis, protegor in viduis,
 Et quodcunque facis miseris, vel non facis,
 [illud
 Crede mihi fieri, vel mihi non fieri.
 Ac ne pauperiem pauper prætereundere possis,
 Ut color injustæ detur avaritiæ ;
 585 Si tibi non fuerint sumptus quos quærit egenus,
 Non cibus, aut calida est qua foveatur aqua,
 Cum poscit gelidus sitiens sub nomine Christi,
 Oblatus poterit præmia ferre calix.
 Hoc, quo quisque potes, miserum solare ro-
 [gantem ;
 590 Et si defuerint munera, vota dabis.
 Ipsa etenim ante Deum non est peritura vo-
 [luntas,
 Si bene non poterit, qui bene vel cupiet.
 Hinc fuit ut Dominus monitis felicibus omnes
 Coniungi vellet pacis amore homines.
 595 Et quæ per sanctos prædixerat ante prophetas,

Versu 576. Al. *recipiens*.
 Versu 585. Al. *possit*.
 Versu 592. Delr., *velle cupit*.

A Discipulis proprio traderet ore suis :
 Dum nihil injustum, nil durum, nil violentum,
 Nil leve, nil cupidum, nil grave, nil varium,
 Vel facere in rebus, vel verbis dicere posset
 600 Casto servatus pectore pacis amor.
 Hinc cohibet totum pacis concordia mundum,
 Quæ brutis etiam cum ratione datur ;
 Et cum flammiferis frigentia, mollia duris,
 Siccis cum pugnent humida, lenta citis ;
 605 Omne per ignotas tacito moderamine causas
 Uno consociat fœdere pacis opus.
 Sic modo, si parvis cupias componere magna ;
 Corporeum frenat pacis amor populum ;
 Ut sub terreno sociatus principe discat
 610 Regi cœlorum solvere vota simul.
 B Ergo mei similis peccator, me minor imo,
 Omnes criminibus namque ego vinco meis,
 Pacem placatus, pacem quoque læsus amato,
 Pax in visceribus, pax sit in ore tuo.
 615 Pelle odium, contemne minas, depone rigorem,
 Offensam teneant tempora nulla tuam :
 Ut te sol blandæ servantem vincula pacis
 Deserat abscedens, inveniatur rediens.

Versu 595. Al. *laudaverat*.
 Versu 608. Delr., *premit*.
 Versu 615. Al. *rumorem*.

LIBER SĒCUNDUS.

Si monitis gradiare meis, fidissime lector,
 Cærule securus colla premis colubri.
 Cumque aderit Christus iudex, mox obuius ibis
 Per tenerum blandis aera recte notis.
 5 Tantum ut mandatis quovis sub tempore in istis
 Prætereat curam portio nulla tuam.
 An si ventosæ moveat te gloria linguæ,
 Quam suadet vano Tullius eloquio :
 Sin fugienda, jocus, convivia, sermo, voluptas,
 10 Sique etiam æquævis dissociande tuis,
 Quo studio nostri servabis verba libelli,
 Ut vitæ meritis consociande Deo ?
 DE VANA LAUDE.
 Præcipuus labor est blandam contemnere lau-
 [dem,
 Quæ trahit in præceps ambitiosa homines,
 15 Et semper tacito festinat ad intima motu,
 Visceribusque ipsis pestis acerba sedet.
 Omnia dum volumus, facimus quæcunque pro-
 [bari :
 Utque suis nullus non faveat vitiis.
 Lenito titulo parcum se dicit avarus,
 20 Acris velatur nomine sævitia,
 Ac studiis totis et tota nitimur arte,
 Ut quidquid loquimur vel facimus, placeat.
 At tu si Christo soli vis esse probatus,
 Gloria quæretur nulla tibi ex homine.

Versu 7. Al. *At si*.
 Versu 28. Leg. *Si male*.

C 25 Nam cum dejectus, mox exaltabere ; erisque
 Pro Domino parvus, magnus apud Domi-
 [num.
 Contemptum vexet quæcunque injuria nulli,
 Simile pertuleris, par quoque redde malum.
 Ecce Patrem Christus pro se lacerantibus
 [orat ;
 30 Supplicat et Stephanus, supplicat et Jaco-
 [bus :
 Dum mihi magnoque animo licet ultima passi
 Pœnarum nulli causa volunt fieri.
 Nullum sæva reum faciat sententia, nullum
 Austero proceres plectere iudicio.
 35 Festucam tenuem fraterno in lumine cernis,
 Luminibusque tuis nescis inesse trabem.
 D Injuste alterius cupiet describere vitam,
 Assertor vitæ qui nequit esse suæ.
 Sed nos damnati vitiis insistimus, et quæ
 40 Ipsi persequimur, mox etiam facimus.
 DE CAVENDO MENDACIO.
 Fallere crede nefas : durat sententia dicens :
 Os quod mentitur, morte animum perimit.
 Et quod verax est, semper dixisse memento
 Et non quod non est, sermo tuus resonet.
 DE GULA.
 45 Dulci prætereas frenos impone palato,

Versu 51. Forte *properes*.

Ne sapor antiquus sæviat illecebris,
 Illos cœlorum donis regnisque potitos
 Fecit mortales ambitiosa gula.
 Dum magis in vetitum ruimus, cupimusque ne-

50 Et quod difficile est, hoc potius volumus.

DE EBRIETATE.

Præcipue largo venas perfundere vino
 Respue, ne raptim vina venena fiant.

Ut nimiis quoties sitit æstibus arida tellus,
 Solers in fructus quam parat agricola,

55 Si prius evulsas quam sol internecet herbas,
 Inroret madidos nubila densa dies;

Protinus et sentes, et gramina noxia messi
 Seminibus victis, heu! male læta feret.

Corpora sic multo fuerint quæ dedita vino,

60 Consiliis pereunt, luxuriant vitiiis.

Et quid sordidius, quid erit deformius unquam,
 Quam si te tibimet subtrahat ebrietas?

Cum caput huc illuc vergat, gressusque vacillet,
 Mensque neget sensum, lingua tenere sonum,

65 Claudantur gravido vergentia lumina somno,
 Quid facis ignores, tu quoque cum facias.

Quid loquar ablatum, vultu fumante, calorem,
 Et male compositis verba soluta modis?

Labentes manibus calices, mensasque per ipsas

70 Inmixtos vino sæpe redire cibos,

Teque per innumeros, cum vult mens saucia,
 [motus,

Vel gaudere nimis, vel modo flere nimis;

Et nunc saltatu vergentia membra rotare,
 Nunc dare lascivis brachia mota choris.

75 Exclamare libet vino dapibusque sepultum,
 Forte etiam proprii nominis immemorem?

Ejus qui donet largus tibi talia, quando
 Orandi subeat tunc pia cura Dei?

Pascere tam magno sumptu quot posses egenos,

80 Quotque dies lætos hæc daret una dies?

At te nunc saturo pauper jejunus oberrat:

Tu vinum revomis; vix habet alter aquam.

Et si forte cibum vox poscit egena, negabis
 Ollis queis nihil est hoc tibi quod superest.

85 Sentio jam dudum tacitum te dicere, lector:

Vera quidem, sed sunt ardua quæ statuis.

Ardua præcipimur, de terra scandere cœlum.

Non est quod parvo stare labore putes.

Magnus enim labor est; sed merces magna la-
 [bori:

90 Præmia qui sperat, desidiam fugiat.

Palmam nemo feret, nisi qui certaverit ante:

Non nisi victori blanda corona datur.

An tibi fragiles mundi querantur honores

Munere quos speres emeruisse hominem?

95 Quidquid id est variis quod vexat corpora sævis,

Dum celeri vitam currinus in stadio:

Contemptum, pluvias, frigus, jejunia rixas

A Contento poteris sustinuisse animo.

Discurrens urbem totis lustrare diebus

100 Vix media fessus nocte redire domum.

Continuoque iterum prima consurgere luce,

Ut clausas possis primus adire fores.

Et cum te tenuis per dura sedilia somnus

Compulerit fessum deposuisse caput;

105 Ille prior forsitan qui serior adfuit ibi

Atria pulsabit, stulta querela notus.

Aut si lictorem tanget vox clarior, opta

Ut bene submotus, nec male cæsus eas.

Sed fac quod rarum est, ut victus janitor auro

110 Ac precibus tandem dicat: Adire potes.

Ingrederis lingua blandus, vultuque modestus,

Corpore subjectus: nil tamen ista juvant.

B Omnis honor pretii est: ibi pro pondere nummi:

Charta seu foliis sive potens tabulis.

115 Nam si cessarit dives manus, irrita res est.

Et si verba dabit, tu quoque verba feres.

An honor arrisit, quem semper in ordine mos

[est

Sumere sero quidem, sed posuisse cito?

Nam quod tu dederas, mox conferet alter et al-
 [ter:

120 Quod multi cupiunt, nemo diu tenuit.

Fac tamen ut longum durans honor inflat, agat te;

Nunquidnam finem non habiturus erit?

Finge, age, mansuri signent tua nomina fastus,

Atque tuo felix annus eat titulo:

125 Quid tandem prodest, cum desinit esse potestas!

In quo sentitur quod fuit atque abiit?

Et quod paulatim succedens nesciet ætas;

Et quod si scierit, quid tibi merces erit?

Sed qui terreno tantum dependis honori,

130 Tantaque nunc homines ambitione colis,

Ut Domino placeas, cujus sunt omnia, Christo,

Insuper et regnum promerere Dei.

Anteferens verum falsis, ingentia parvis,

Vilia magnificis, perditâ perpetuis.

135 Devotum vincet quæ tandem injuria pectus?

Et quid erit celsum? quid tibi difficile est?

Namque nihil durum est, cum spes succedit, et
 [omnis

Pervenit ad fructum victus honore labor:

Et fructum, toto qui duret tempore, quem non

D 140 Auferat ambitor, prodigus, impatiens?

Audis spondentem Dominum nova præmia justis,

Promissis semper qui meliora dabit.

Non conspecta oculis, non auribus insinuata,

Ipsa non sensu præmeditata prius.

145 Non tibi distillant pretioso cortice myrrhæ,

Thuris odorato cespite terra tumet.

Adde thymum, violas, casias, melilota, cro-
 [cumque,

Candida puniceis lilia junge rosis.

Cum tot in his terris peccator munera sumas,

150 In cœlis sanctus quæ bona percipies?

Versu 67. Leg. *oblutum*.

Versu 74. Forte *saucia*.

Versu 95. Leg. *perfragiles*.

- Finge, age, quid clarum, quid pulchrum, quid A
 [pretiosum,
 Et totum magnum quidquid in orbe putas.
 Hoc meritis dandum felicibus, aurea tecta,
 Gemmatos postes, purpureumque solum,
 135 Ruraque vernantis semper redolentia flore,
 Lacte et melle simul flumina plena trahi.
 Nec quia conscendunt animos, et mente viden-
 [dentur,
 Inferiora illis crede futura bonis.
 Nec vereare tamen longo ne tempore victus,
 160 Impar mandatis repperiare Dei.
 Nil habet hæc longum, longo licet acta rotatu,
 Quo nunc perfruimur tempore vita brevis.
 Lassa senescentem despectant omnia finem:
 Et jam postremo volvitur hora die.
 165 Respice quam raptim totum mors presserit or-
 [bem,
 Quantos vis belli perculerit populos.
 Condensi nemoris, celsi non aspera montis,
 Flumina non rapidis fortia gurgitibus,
 Nec castella locis, non tutæ mœnibus urbes,
 170 Invia non pelago, tristia non eremo,
 Non cava, non etiam metuendis sub rupibus
 [antra
 Ludere barbaricas prævaluere manus.
 Multis ficta fides, multis perjuria, multis
 Causa fuit mortis civica proditio.
 175 Insidiæ multum, multum vis publica fecit.
 Robore quæ non sunt, sunt superata fame.
 Concidit infelix cum prole et conjuge mater,
 Cum servis dominus servitium subiit.
 Hi canibus jacuere cibus, flagrantia multi
 180 Quæ rapuere animam, tecta dedere rogo.
 Per vicos, villas, per rura, et compita, et om-
 [nes,
 Per pagos, totis inde vel inde viis
 Mors, dolor, excidium, strages, incendia, luctus
 Uno sumavit Gallia tota rogo.
 185 Cur tamen enumerem labentis funera mundi,
 Quæ per consuetum semper aguntur iter?
 Quid repetam quanti toto moriantur in orbe,
 Ipse tuam videas cum properare diem?
 Prætereo gladiis quantum, quantumque ruinis,
 190 Igni, graminibus, fluminibus liceat;
 Quantos bella, fames perimant, morbique fu- D
 [rentes.
 Et quæ per varias mors ruit una vias.
 Quantos et mediæ pacis sub tempore, ut esse
 Pax possit, cruciat debita pœna reos.
 195 Omnis paulatim letho nos applicat hora,
- Hoc quoque quod loquimur tempore præmo-
 [rimur:
 Et per fallentes tacito molimine cursus
 Urget supremos ultima vita dies:
 Cum cibus et somnus, dum verba, et pocula
 [mulcent.
 200 Sive domo sedeas, seu peregrina petas:
 Dumque geris quodcunque geris, vel non geris
 [ultra,
 Mors movet alternum nil remorata pedem.
 Cereus ut cæcæ positus sub tempore noctis
 Compensare diem luminis officio,
 205 Dum non sentimus, lento consumitur igne:
 Semper et ad finem flamma vorax properat.
 Sic hominum res est: pereunt quæcunque ge-
 [runtur.
 Proficit et moritur quod sibi vita trahit.
 Sed fac vivacis spatia hæc tam longa senectæ,
 210 Orbis ut immunis funera respicias.
 Sero licet veniat, veniat tamen ille necesse est
 Qui non in totum finis abesse potest.
 Jam quæ nascuntur, crescunt post, atque senæ
 [scunt,
 Et senio fessis nil nisi mors superest.
 215 Intereunt decies qui ternos vixerit annos
 Atque illum vixit quomodo millesimus.
 Postquam postremus finis retinebit utrumque,
 Certe supremo tempore mortis idem est.
 Quid vitam traxisse juvat, si vivere cessas?
 220 Quæve bonis merces si tenere malis?
 C Cum, nisi dum frueris fructu, tangere fruendi
 Et vita hæc vitæ vivat in officio.
 Jam quod jam fuerat nihil est, si desinit esse;
 Et quod non sentis, non juvat an fuerit.
 225 Quid tandem prodest si te jejunia vexent,
 Hesternis large membra onerasse cibus;
 Cumque tua hodie stringat assidua sitis,
 Ante diem nimio præmaduisse cibo?
 Cum mediis celeri quæ sunt decursa rotatu
 230 Eripiat sensum non reditura dies?
 Sed nos decursæ primævo flore juventæ
 Jam dubii, gressu, lumine, voce, manu;
 Cum quidquid fuimus, dolor est meminisse:
 [fidemque
 Omnibus eripiant proxima præteritis.
 235 Incurvos querulos consumpto corpore nunquam
 Hæc quoque quæ gravis est vita satis satiat.
 Hinc est quod toto penitus velut orbe remoti
 Spectamus toto quidquid in orbe perit.
 Nec miseros alio tanquam sub sole manentes
 240 Mortis non propriæ mors aliena monet.

Versu 155. Forte *vernanti*.

Versu 167. Similem Galliarum vastationem, quæ anno Domini 407 contigit eodem fere modo describit alter poeta Gallus, auctor carminis de Providentia inter opera S. Prosperi, cujus hic versus libens exscribam:

Non castella petris, non oppida montibus altis
 Imposita, aut urbes amnibus æquoreis
 Barbaricis superare dolos atque arma furoris
 Evaluere...

Versu 179. Forte *Hi*.

Versu 184. Ita etiam præfatus scriptor libri de Providentia:

Cumque animum patriæ subiit fumantis imago,
 Et stetit ante oculos quidquid ubique perit.

Versu 215. Forte *Interdum*.

Versu 232. Leg. *dubio*.

- Ante oculos longeque simul fraudamur amicis, A
Luminibusque illinc, hinc venit aure dolor.
Intereunt dulces ævo vergente parentes,
Eque ipso conjux eripitur gremio.
- 245 Et fratris fratrem mors e complexibus aufert,
Et natu forsán junior ille fuit.
Ordine nec vitæ senior subducitur ætas,
Cum videat nati funera sæva pater.
Nemo tamen cautus credit quod cernit, et illum
- 250 Quod non vult, cernit se quoque posse pati.
Hoc tamen inde venit, factis quia semper ini-
[quis
Mortem perpetuum ducimus esse malum :
Et quas criminibus pœnas lex sancta minatur,
Seriùs excipere credimus esse lucrum.
- 255 Felix qui licitum finem putat esse laborum,
Quid pœnæ timeat caverat ante timens.
Felix qui magnum magnaue indage movendum,
Urbibus et populis nobile iudicium
Constanti sperare animo vultuque sereno
- 260 Securus vitæ de probitate potest.
Quem faciat certis bene mens sibi conscia
[causis
Sub tanta intrepidum mole tenere caput.
Illic imperio quondam regnoque potentes,
Illic conspicui fascibus et trabeis,
- 265 Queis aurum lectis dapibus; cristalla Falerno,
Subtratoque ostro mos onerare toros :
Robore famosi, laudati munere formæ,
Ac male fidentes corporeis opibus :
Quorum venter erat dominus, lascivia votum, C 520
- 270 Spes in præsentí, gloria divitiæ.
Qui neglexerunt miseri vel morte sub ipsa
Claudendis Dominum quærere luminibus,
Pœnam expectabunt clausi. Nunc quære doceri
Quam pœnam : factis congrua pœna manet.
- 275 Hos tenebræ juges cæca sub nocte manebunt :
His lumen tunc flamma severa dabit.
Isti sulphureo flagrantés igne caminos
Cogentur laceris scandere corporibus.
Illos constringet violento infusa rigore
- 280 Flatibus hibernis dura gelu glaciés.
Et cum tam discors pugnet natura gehennæ,
Nominis unius vis tamen est varia.
Nec tam diversa possis dignoscere pœna
Igne sit, an gravius frigore supplicium.
- 285 Non quot nos istic terrena morte peremptis,
Excipient unam crimina multa necem;
Cum quamvis sævus pro rerum pondere iudex
Non aliud possit quam rapuisse animam,
Et quodam scelerum lucro si plurima restent
- 290 Vindictam reliquis ultio prima neget.
Ast istic omnis persolvét in ordine noxas,
Succedens factis congrua pœna suis.

Versu 249. Pro *illud* : quo scriptoribus mediæ ætatis non erat infrequens.

Versu 265. Eleganter *aurum* hic sumitur aureo pro disco, more poetarum, qui materiam pro vase ipso quandoque usurpant : ita Virgilius *Æneidos* lib. 1.

Ille impiger hausit
Spumantem pateram, et pleno se prœluit auro.

- Atque unum corpus per singula membra patebit
Quot potuit vitiiis, tot quoque suppliciiis.
- 295 Altera crudeles, lex altera plectet avaros :
Facta aliter solvent, et meditata aliter.
Est sua perjuris, est et sua pœna superbis,
Atque alia effusi causa cruoris erit.
Invidus, impatiens, mollis, falsator, adulter,
- 300 Et vini totus, totus et illecebræ.
Dextram cæde nocens, linguam in convicia prom-
[ptam,
Pervasor, jactans, impius, indocilis,
Iudicii ante diem pœnas dabit, ut neque par-
[vum
Supplicii spatium det mora iudicii.
- 305 Ambibunt alios sinuosos flexibus angues :
B
Ast alios candens igne catena teret.
Omnia plena illic lacrymis, terrore, dolore,
Et vox nulla, nisi quam dederit gemitus.
Et quidnam ulterius per singula crimina curram
- 310 Vexabunt diris quæ miseros crucibus ;
Quando etiam incauto si quid nunc ore loqua-
[ris,
Sermonis ratio est discutienda tibi ?
Hos inter rerum Dominum quicumque negarit
Submittens saxis stipilibusque caput.
- 315 Ille miser vere, nec erit miserabilis ulli,
Excipiet solus quidquid ubique nocet.
Innumeri vermes morituro in corpore vivent,
Nec finis fumo quem dabit ignis, erit.
At parte ex alia blandorum verba piorum
- C 520 Sed nec vexati restituere malum,
Auxilium miseris, victum tribuere petenti,
Affectum notis, servitium patribus,
Instar flammantis fulgebunt lumina solis,
Velati niveis splendida membra togis :
- 325 Præcipueque illi, quos Christi in lege paratos
Excipiunt noctes inveniuntque dies,
Queisque fuit votum niveam baptismatæ vestem
Nunquam femineis commaculare toris ;
Corpore nec solo, sed toto et pectore cauti,
- 330 Et qualem lector te meus esse velim.
Vel jam felices quæ primæ gloria vittis
Lucis et infidi corporis illecebris,
Veram quærentes vitam, pro nomine Christi
Fundere devotas non timere animas.
- D 335 Atque sacerdotes hoc sanctum agmen habebit,
Secretosque hominum turbinibus ponnachos ;
Qui nunc spernentes blandæ oblectamina famæ,
Venturi sperant præmia iudicii :
Mollia securis ducentes otia rebus
- 340 Pro merito vivunt nunc bene, post melius,
Namque ipsi denso stipantur agmine regem,
Cum terris iudex institerit Dominus,
Atque omnes Agnus quoquo se verterit ibunt,

Versu 276. Forte *tenue*.

Versu 304. Hic versus ita videtur restituendus :
Dextera cæde nocens, lingua in convicia prompta.

Versu 320. Forte *Qui*.

Versu 331. Forte *quæ prima est gloria, victis*.

Perfusi vero lumine, luce Dei.
 345 Et tantum ipsorum capient vegetata decoris
 Cernentum ut non sint ora videnda oculis.
 Ergo ubi terribilem dederit cava buccina can-
 [tum,
 Adventum tandem testificanda Dei;
 Mox longis tellus rimis divulsa patebit,
 350 Ac passim flammæ, fulgura, grando ruent,
 Imis concusso penitus de sedibus orbe
 Dum totæ servent inde vel inde viæ.
 Hinc tristes genitus, hinc pia gaudia vitæ,
 Una in diversis vox erit agminibus.
 355 Atque omnibus raptim celeratis gressibus ibit
 Deducens sobolem prosapiamque pater.
 Cunctaque contento ducetur linea tractu,
 Cum fuerit medius progenitor genitis.
 Nec tibi famosas urbes, gentesque remotas,
 360 Reguaque quæ nunc sunt, quæve fuere lo-
 [quar.
 Frigore non segnes populos, non sole perustos,
 Quosque habuit nascens, occiduusque dies :
 Sed fuit a primi genitum quod tempore mundi
 Usque diem mundo qui modo finis erit.
 365 Omnibus e terris animas justasque reasque
 Uno constituet jussio prima loco.
 Nec tamen ulla illinc tanta inter millia perget,
 Quæ non sit Domino dinumerata suo.
 Mox rutilum scandens eadem cum carne tri-
 [bunal,
 370 Quam cælo intulerat, glorificans hominem ;
 Omnia quæ reliquis labantur in ordine sæclis, C
 Quæ tunc, quæve dehinc lege manente fiant
 Ore sacer, celsus solio, terrore videndus,
 Conspicius, sed vix conspiciendus aget :
 375 Atque inter flammæ tractus, sonitusque tuba-
 [rum,
 Angelicosque choros, militiamque sacram,
 Inter et infantum, matrum, juvenumque, senum-
 [que,
 Pallores, fletus, gaudia, vota, metus,
 Ultima suspensæ dabitur sententia turbæ,
 380 Quæ sacro sancti iudicis ore sonet.
 In requiem et laudem justorum perge caterva,
 A regno nunquam dissocianda meo,
 Quæ vobis gnarus meriti vitæque futuræ
 Dat modo, sed dudum dona parata Pater.
 385 At tu mandatis semper contraria nostris,
 Impia tartareis claudere turba locis.
 Illic stridorem, dentes, et lumina fletum,
 Ignibus immodicis discernianda dabunt,
 Et tamen, ut vere maneant quæcunque jubentur,
 390 Hæc erit æterni formula iudicii,
 Gloria quæ justum, submota morte, tenebit :
 Atque reus pœnæ non moriturus erit.
 Hæc ego debueram factis tibi tradere, lector,
 Ut pondus verbis vita probata daret.
 395 Sed quia negligimus miseri quæcunque mone-
 [mur,

Versu 355. Forte *omnis*.

A Et satis est levius discere, quam facere :
 Tu si commendes animo demissa per aurem
 Omnia quæ scriptis sunt numerata meis :
 Constanter dicam, cæli statione receptus,
 400 Discuties sævæ vincula dura necis ;
 Atque etiam fueras qui filius ante gehennæ,
 Incipies summi filius esse Dei.
 His illud superest sine quo nihil omnia pro-
 [sunt,
 Ut Christum credas de Patre, cumque Patre
 405 Spiritus et sanctus nullo discrimine junctus.
 Unum consumment nomina trina Deum.
 At tu cum legis nostrum quicumque libellum,
 Nostri, seu malus est, seu bonus, esto memor.
 Et quoties Dominum perfectio carmine Chri-
 [stum
 B 410 Orabis ; simus semper in ore tuo.
 Quod ne me primis credas injungere labris,
 Neque istud tuto dissimulare putes.
 Sic te nulla dies curis compungat amaris :
 Sic Christo totum quidquid agis placeat :
 415 Sic sumas sanctam dono tradente coronam .
 Nominis abscedat ne tibi cura mei.
 Ut peccatores vincens Orientius omnes
 Sanctorum veniam promerear precibus.
 EXPLICIT SANCTI ORIENTII LIBER SECUNDUS.
 INCIPIT DE NATIVITATE DOMINI.
 Splendidior lux luce micat, majorque diebus
 Fulget clara dies, toto festivior anno :
 Natalis quæ lecta Deo, qua nascitur ille
 Cum Patre qui semper cæli in consortia regnat.
 5 Virtus magna Patris carnis primordia nostræ
 Mox hominem in cælum revehens, sic morte
 [peracta
 Sumere qui carnem voluit, nec carne senescit.
 DE EPITHETIS SALVATORIS NOSTRI.
 Janua, Virgo, Leo, Virtus, Sapientia, Verbum
 Rex, Baculus, Princeps, Dux, Petra, Pastor,
 [Homo,
 10 Retia, Sol, Sponsus, Semen, Mons, Stella, Ma-
 [gister,
 Margarita, Dies, Agnus, Ovis, Vitulus.
 Thesaurus, Fons, Vita, Manus, Caput, Ignis,
 [Aratrum,
 Flos, Lapis angularis, Dextra, Columna, Puer.
 Mitis Adam, Digitus, Speculum, Via, Botruo,
 [Panis,
 15 Hostia, Lex, Ratio, Virga, Piscis, Aquila,
 Justus, Progenies regis, regisque Sacerdos,
 Nomina magna Deo : major at ipse Deus.
 ITEM PLUS DE TRINITATE.
 Quod fuit a sæclis, quodque est in sæcla sæclo-
 [rum,
 Semper erit, quia semper erat, sine fine manen-
 [dus :
 20 Et super omne quod est, sine quo nihil, omnia
 [cui,

Versu 415. Forte *Domino*.

- Omniparens Verbum, Verbum Deus omnipo- A 65
 [tens.
 Cum Patre qui solus, cum quo Pater et Deus
 [solus
 Hoc erat, et nondum natum acceperat ortum.
 Semen enim Christus, Christus primordia re-
 [rum,
 25 Christus honor terræ, tremor orbis, gloria cœli.
 Ex dominante Deo Rex et Dominator in altis,
 Unicus ante omnes genitus, genitore sed illo,
 Quem genuit nullus, per quem gignentia cuncta :
 Quæsumus, optamus, tremimus, veneramur,
 [amamus.
 30 Totus ex toto, totum diffusus in orbem.
 Non idem, sed prorsus idem, similisque, simul-
 [que B
 Tantumdem, et pariter, sic Filius et Pater unum.
 Nomine divisum nomen, substantia mixta est,
 Consummans sacri mysterii sancta profundi.
 35 Plenitudo potens, dedita sibi, nexa vicissim
 Trina potestatum conclusio parificatur.
 Spiritus et volitans perfectio tota superne.
 Ergo honor in Christo est, laus est Patris, in
 [Patre Christi est.
 Ipse Patris mens est, et sermo, et testis, et hæ-
 [res :
 40 Ipse recognoscit quantum Pater audet in ipso :
 Ipse caput nostrum, sapientia, gratia vita :
 Ipse hominum custos, speculator, et arbiter
 [ipse :
 Ipse salutis iter, luxque immutabilis : ipse C
 De vero verus splendor, de lumine lumen,
 45 De bonitate bonus, de pleno et divite plenus,
 Providus, indulgens, clemens, miserator, abun-
 [dans,
 Perfectus, patiens, justus, immaculatus.
 Æternum Æterni donum, tutela priorum.
 Firmamentum animæ, fuga dæmonis, arma fidei,
 50 Perpetuum regnans, censor iudexque futuri,
 Tempore non clausus, clausurus tempora jussu,
 Principium ac finis, vegetator et intus et extra,
 Velle tenens, et posse potens, et mite severus,
 Pax mundi et gaudium, pravique bonique di-
 [rector.
 55 Dum mortale quod est, Deus immortale probavit.
 O felix Domini dominatio, nobile lethum!
 O misere gentis cor durum, et perfidus error!
 Impie damnator, tua mors hoc stipite pendet;
 Credule confessor, tua vita hoc sanguine vivat.
 60 Flecteris judicante Deo qui plectere visus,
 Salvavit populos, populus quem odit iniquus.
 Hic est ille suis reprobis prius, et maledictum,
 Sputamenta hominum, perituri opprobria vulgi.
 Hic cui sæva manus fel mixtum fudit aceto,
- Palmea quem cæco violarunt verbera pulsu.
 Aspice, percussor demens, venerabile lignum,
 Cerne profanati victricia signa cruoris.
 Estne Deus vivus, Deus insuperabilis hosti,
 Ultro, profugium, requies, lux, vita, fides, spes?
 70 A Patre noscendus quod sit sator atque ani-
 [mator :
 A cruce quod vindex, propulsatorque gehennæ,
 Errorum ablutor, pax fida, remissio larga.
 Natus amore hominis, passus ratione salutis,
 Functus lege obitus, redivivus in æthera celsus,
 75 Sede sedens patria, super omne salutifer ævo,
 Unde humilem dignatus humum, remeabilis illo.
 Peccati pretium, peccandi nescius ipse,
 Participans famulos, conformans glorificatos.
 En tibi quam pulchrum per limina nostra tro-
 [pæum,
 80 Christe, micat; quam clara Patri vexilla repor-
 [tans,
 Sanguinolentus adhuc, etiam quod et antea,
 [semper
 In virtute potens, in majestate perennis.
 Cur tamen hanc speciem teneat crucis edita
 [forma
 Monstrat adorandum tota ratione character.
 85 Quod divisa nota est in partes quatuor exstans,
 Dat mundi Dominum cognosci, et archangelos
 [omnes.
 Tot Regis ipse plagas, cœli quot crux videt oras.
 Crux imitata pias orantis imagine palmas,
 Crux testata Dei pacem pingit, et est pax
 90 Quæ data per lignum est, pax ligno-scripta te-
 [netur.
 Vis gratias miratur item spectare figuras?
 Aspice perfectum signi locupletis enigma
 P. Græcum videas, caput est, vel brachia fixi.
 Iota quod erectum est suspensio corporis hic est.
 95 Littera prosequitur pœnam, fert pœna salutem :
 Alpha dehinc juxta est, atque altera comminus
 [est Ω
 Prima quod hic primus, postrema novissimus
 [hic est.
 Hæc elementa apicem Deus hic super omne ele-
 [mentum :
 Omnia conveniunt cœlesti insignia signo.
 D 100 Cum subit in ligno, lignum Deus indicat esse
 Materiem fructus; cum ramum extendere in altum
 Altior excelsis Dominus supereminet omnes.
 Fixorum est medius : numerus dat trinus hono-
 [rem.
 Percutitur, cruor exit, aqua de vulnere facta
 105 Exit, et ex ipso mox sanguis vulnere. Nempe :
 Martyrium sanguis, sibi vindicat unda lavacrum.
 Sic ope divina mors arbore vitæque venit.

Versu 21. Adde est.

Versu 22. Forte unus.

Versu 30. Leg. Ex toto totus.

Versu 34. Forte mysteria.

Versu 35. Leg. sibi dedita.

Versu 58. Forte piorum.

PATROL. LXI.

Versu 59. Forte vivit.

Versu 60. Forte Plecteris.

Versu 89. Leg. depingit.

Versu 91. Forte gratas mirator.

Versu 101. Supple videtur, aut quid simile.

Per pomum, protoplaste, cadis : cruce Christus A
[medens :
Illic mortiferam draco pestifer detulit escam.
110. Nec mirum, vix digna Deo si nomina mille
Laus numerosa trahat, laus tot virtutibus impar,
Quot titulos peperere pii miracula Christi.

EXPLANATIO NÓMINUM DOMINI.

Janua, quod residet cœlo secretaque pandat.
Virgo incorruptæ matris cui partus origo est.
115 Et Leo Rex hic est regum : rex ille ferarum
Dicitur et virtus : nihil hoc quoque fortior uno.
Unde autem dictus est Sapientia? regula vitæ est.
Quomodo sit Verbum? Patrio quia fluxit ab ore.
Cur modo Rex idem, modo Regis Filius idem?
120 Cum Patre quod solium cœli commune retentet. B
Cur Baculus? lapsos quod subleuet, erigat ægros.
Cur Princeps? subjecta throno quia cuncta gu-
[bernet.
Cur Dux militiæ cœlestis? ab agmine sancto.
Cur Petra? Quod valido statuatur fundamine fir-
[mum.
125 Unde bonus Pastor? maculam quod ovilibus
[obstet.
Nunc Homo : natus enim est et carnem a Vir-
gine sumpsit.
Retia cur? sparsas quod colligat undique gentes.
Cur Sol justitiæ? quia justum illuminat omnem.
Cur Sponsus? desponsa Deo quod Ecclesia virgo
[est.
130 Cur Sanctum? quod regna serat felicia verbo. C
Mons : quod in ascensum non omnibus ardua
[cedat.
Stella : quod incertos duce lumine dirigat itus.
Unde Magister? amat famulantia corda docere.
Margarita : quid hoc pretiosius inveniatur?
135 Unde Dies? quod luce magis resplendeat (unus).
Tunc quia sit sanctus, innoxius Agnus habetur,
Qui potuit solus peccatum tollere mundi.
Et modo fertur Ovis, quod se jugulantibus aptet.
Dicitur et Vitulus : contenta hoc passio mon-
[strat.
140 Fons, quia purificat vitium baptismate largo.
Vita, quod æternum dat vivere vivificatis.
Est Manus : occurrit virtutum operatio dives.
Est caput : in promptu est quo nostro auctore D
[creemur.
Ignis : in hoc quod adhuc probatio nostra supersit.
145 Unde Aratrum? subigat quod pectora fructifi-
[cetque.
Flos, quia confessor est, martyres ipse coronat.
Cur Lapis angularis? populum quia necit utrum-
[que.
Dextera, qua patrium latus assidet, ornat, ho-
[norat.

Versu 109. Leg. obtulit.

Versu 125. Forte auferit.

Versu 135. Adde ipse, aut quid simile.

Versu 146. Forte confessores, etc.

Versu 174. Leg. Tu.

Sæpe Columba : dolum quia nescit, ac siue
[felle est.
150 Unde Puer? quod purus eat genitoris ad arcem.
Vitis : adoptivo quod se hærede propaget.
Unde secundus Adam? quia sit caput ipse re-
[natis.
Est Digitus, Stylus iste : Dei est lex scripta per
[ipsum
Nunc Speculum : quod imago Patris perlucet
[in illo.
155 Nunc Via : quod sanctis sit præviis in paradiso.
Botrio : quod succis cœlestibus irriget orbem.
Panis : in hoc nostræ quod sint alimenta fidei.
Hostia viva Deo, Summus cur ipse Sacerdos?
Se quia sanctificans patriis altaribus offert.
160 Nunc Ratio : hæc Ratio est, per quam stat fa-
[brica mundi.
Virga : quod errantes ut verbere corrigat actus.
Piscis natus aquis : auctor baptismatis ipse est.
Sæpe Aquila : e terris quoniam revolavit ut ales.

LAUDATIO.

Denique, ne multis tam multa et magna mo-
[remur.
165 Est Oculus : cognosco Deam, videt omne
[Deus cor.
Unde Propheta? brevi quoniam futura revelat.
Angelus unde? sui quia nuntius exstitit ipse.
Brachium, ab amplexu quo continet omnia,
[dictus.
Quidquid id est, agnosce, tuum est quod sancte
[vocaris.
170 Magnitudo operum tot rerum nomina celat :
Sed propriis meritis tanti censentur honores.
Causa facit titulos, dat scire vocabula virtus.
Tu sublime sedens; Agios, benedictio nostra.
Te Deus Emmanuel : nobiscum habitabile nomen.
175 Tu Dominus Sabaoth pugno teges omne quod
[usquam est.
Te domus Israel, confessoresque beati,
Te patriarchæ omnes, teque angeli omnes ado-
[rant.
Tu super ignotum cherubim, super astra co-
[ruscas;
Qui promissus Abræ fueras, de semine David,
180 Glorificum in cœlo osanna laudabilis audis.
Respice nos tantum, Crucifixe, Paraclite,
[Christe,
Nazarene; Deus, quem credimus, et Galilæe
Et Deus Abraham sancti patris, et Deus Isaac
Et Deus alme Jacob, spes unde est nostra fidesque.
185 Respice, Christe, tuos, longumque tuere re-
[demptos.
Supplico ego indignus, et tu dignare rogantem.
Omnipotens miserere mei, miserere meorum :
Da dolor absistat, cura et formido facesset,

Versu 175. Pro legis, usu antiquis familiari, qui
litteram e pro i frequenter usurpabant, et vicissim.

Versu 177. Leg. angelus omnis adorat.

Versu 178. Leg. ignitum.

Versu 188. Forte facessat.

Et sociis sanctis famulis tuis, et timeam te, A
 190 Et placeam dum vivo tibi, nec sim reus illo
 Tempore, cum stetero meriti memor ante tri-
 [bunal.
 Christe, tuum : vereque colam quod prædico
 [nomen.
 Crux tua fronte, manu, labiis, crux intima sidat.
 Crux clypeata domus, crux sit lorica salutis,
 195 Hoc melius signo fulgebis lucida turris,
 Quam cum sacrilego polluto cruore maderet.

EXPLICIT.

INCIPIUNT ORATIONES ORIENTII

NUMERO XXIV.

Tibique, Domine, celsum Cherubim dicatum est, B
 Et illa molis quadriformis machinæ
 Te sempiterno confitentur carmine,
 Et nos imago consonantis cantici
 5 Amen sonamus, alleluia dicimus.
 Te septem primi deprecantur angeli,
 Seu civitatis septem principes viri,
 Solio propinqui, janitores proximi :
 Et nos imago consonantis cantici
 10 Amen sonamus, alleluia dicimus.
 Te solis astrum cum sorore menstrua,
 Vergiliæ, Jugula, Vesperugo, Lucifer,
 Omnesque guttæ præmicantes invocant :
 Et nos imago consonantis cantici
 15 Amen sonamus, alleluia dicimus.
 Aer aquosus sive sudus invicem,
 Simulque venti, pluvie, grando, flumina,
 Ritu suomet conditorem concinunt :
 Et nos imago consonantis cantici
 20 Amen sonamus, alleluia dicimus.
 Solum stativum cum fertura mobili
 Quæ paret homini, quæque capta de una,
 Tibi cantat uni, conticescit cæteris :
 Et nos imago consonantis cantici
 25 Amen sonamus, alleluia dicimus.
 Oceane, qui cinctam coerces aream,
 Et intestini fossa media gurgites,

Versu 2. Pro *moles* juxta observationem supra ad-notatam. Versu 31. Forte *furva*.Versu 41. Forte *quem lædit*.

Deum sonantes cum marinis belluis :
 Et nos imago consonantis cantici
 30 Amen sonamus, alleluia dicimus.
 Infernæ sodis flamma, fulva tartara,
 Trucesque præsidentes pariter angeli,
 Amen minaci decantantes carmine :
 Et nos imago consonantis cantici
 35 Amen sonamus, alleluia dicimus.

INCIPIIT XXIV.

Postremo dico deprecandi canticum,
 Id facio quantum per xx cantica,
 Sed ne quis audax interpellat quippiam :
 Anguem magistrum falsitatis increpo,
 40 Ut non adjiciat sive demat litteram.
 Quisquis quemquam lædit spiritalis lectio,
 Et hæcbit lectionem spernere,
 Neque commutare lectionis formulam :
 Anguem magistrum falsitatis increpo,
 45 Ut non adjiciat, neve demat litteram.
 Quisquis error errat in mutanda littera,
 Ignarus errat ; venia Christo, si præsto est :
 Nam non voluntas, verum dextra labitur.
 Anguem magistrum falsitatis increpo,
 50 Ut non adjiciat, neve demat litteram.
 Ad illos homines interdictum pertinet,
 Qui voce vera nominantur physici :
 Si non probatis, præterire liberum est.
 Anguem magistrum falsitatis increpo,
 55 Ut non adjiciat, neve demat litteram.
 Et nos a face ethnicorum emerimus,
 Eamque tandem rupimus caliginem,
 Dum spiritales exaudimus angelos.
 Anguem malignum. . . .
 60 De signo sextum præcavendam spiritu
 Mortis Dei prophetas instrumenta demonum
 Numa et mortis semper in sæculum.
 Deus sancte, te rogamus Patrem Unigeniti,
 Christe Deus, te precamur vivum Dei Filium,
 65 Sancte Christe, te obsecramus judicem verum
 [Deum.]

EXPLICIT ORATIO XXIV*.

* Orationes viginti quatuor composuerat Orientius
 ex titulis. At primam tantum et ultimam exhibet no-
 ster codex manuscriptus.

D

ANNO DOMINI CCCCLXX.

SANCTUS AUSPICIVS

EPISCOPUS TULLENSIS.

EPISTOLA

AUSPICIVS EPISCOPI ECCLESIE TULLENSIS AD ARBOCASTEM
 COMITEM TREVIRORUM.

Præclaro expectabili his Arbogasto comiti,
 Auspicius qui diligo, salutem plurimam.

Magnas cœlesti Domino rependo corde gratias,
 Quod te Tulensi proxime magnum in urbe vidimus.
 Multis me tuis actibus lætificabas antea,
 Sed nunc fecisti maximo me exultare gaudio.
 Major etenim solus apparuisti omnibus,